

PROPAGATION OF IDEOLOGY OF ROYAL DICTATORSHIP USING “THE CULTURAL CIRCLES” OF THE TEACHERS FROM OLTENIA COUNTY (1938-1940)

Diana Mihaela Păunoiu

Scientific Researcher III, PhD, “C.S. Nicolăescu-Plopșor” Institute for Research in Social Studies and Humanities, Craiova

Abstract: During royal dictatorship (1938-1940), all socio-professional categories have been transformed into instruments meant to give viability to the new regime, to transpose in practice its socio-cultural policies. The main principle used by carlists doctrine responsible to justify the reforms of the new regime was the principle of social solidarity – the priority of the state’s interests before individual’s interests. The teachers and, in general employees in the educational system, received a new role, that way exceeded the attributions they had during traditional democracy. They, besides the activity in the school, had to perform tasks in the new-created or reformed structures by the carlist regime (Guard of the Motherland, Social Service etc.). Cultural circles of the teachers became the place where this socio-professional category has learned, besides methodologic and pedagogic updates, how to contribute to the formation of “the nation soul”, translated in the carlist reality as assimilation by the teachers of the new regime’s ideology and their active participation in the structures meant to form the youth and local communities in the spirit of social solidarity, of patriotism and loyalty towards King Carol II and his regime. In this context, we aim to analyse the role of the teacher in formation of youth, especially, and of population from local communities, in general, using archive documents containing information about the meetings of the cultural circles in Oltenia County between 1938-1940.

Keywords: teachers, royal dictatorship, ideology, local communities, Oltenia.

În timpul dictaturii regale (1938-1940), toate categoriile socio-profesionale au fost transformate în instrumente menite să dea viabilitate noului regim, să transpună în practică politicile socio-culturale ale acestuia. La baza reformelor, menite să transforme fundamental structurile socio-politice existente din timpul democrației tradiționale românești, au stat noile concepții ideologice impuse de către protagoniștii regimului instaurat de regele Carol al II-lea la 10/11 februarie 1938. Una dintre acestea era construită în jurul afirmării principiului solidarismului social în detrimentul individualismului¹.

---

¹ A se vedea, pentru o analiză detaliată a consecințelor pe care afirmarea principiului solidarismului social – comunitar în detrimentul individualismului le-a avut asupra restructurării socio-politice, demarată în timpul dictaturii regale din anii 1938 – 1940, Diana-Mihaela Păunoiu, *Sărbătoare și propagandă în timpul regelui Carol al II-lea (1938-1940)*, București, Editura Academiei Române, 2013, p. 21-61 (în special, capitolul al II-lea: „Propagandă, instituții și redresarea morală a națiunii”).

Armand Călinescu, cel mai important susținător al dictaturii regale, sublinia, în cuvântarea ținută la congresul învățătorilor din toată țara, desfășurat la Constanța, la 4 septembrie 1938, importanța solidarismului social în cadrul noului regim. Totodată, explica noul rol care îi era atribuit învățătorului („factor util”, „indispensabil colectivității”) și cum trebuia să se raporteze și să acționeze această categorie socio-profesională „pentru a susține intereselor superioare ale statului”: „Individul nu mai este astăzi interesant în sine, ci numai întrucât este un factor util, un element de progres în viața de Stat. (...) În definitiv, Statul nu întreține învățământul ca o operă de asistență socială pentru personalul corpului didactic, ci Statul a creat și susține prin d[umnea]voastră un instrument de ridicare a poporului român. Astfel, individul trebuie privit prin prisma interesului colectivității, iar nu colectivitatea prin prisma interesului individual. Iată d[omni]lor noua concepție care trebuie să formeze preocuparea și a domniilor-voastre în viitor”².

Într-o conferință radiofonică, intitulată „Învățătorul în fruntea activității naționale”, subsecretarul de stat D. V. Țoni sublinia rolul important care îi revenea/îi fusese atribuit învățătorului în noul regim politic, rol care implica o activitate multilaterală, desfășurată în cadrul școlii, căminului cultural, Străjii Țării și alte structuri instituționale organizate sau reformate în timpul dictaturii regale. Învățătorul, „educator social și național al Statului”, împreună cu toți cei care dețineau funcții plătite din bugetul de stat – „slujitori ai Statului”, trebuia să-și aducă contribuția pentru ca „să creeze starea de spirit nouă” în cadrul comunităților umane, care să confere încredere în reformele dictaturii regale, precum și sentimentul de stabilitate și prosperitate, de solidaritate socială. Un învățător, potrivit logicii oficiale, „trebuie să-i urmărească pe elevii săi și să se îngrijească de călăuzirea lor și după terminarea școlarității, în viața de familie și de societate. El trebuie să le câștige și apoi să le păstreze încrederea în tot decursul vieții lor, să devină îndrumătorul spiritual, ascultat și urmat al colectivității umane și naționale, în mijlocul căreia se află școala sa”³.

Totodată, în conferința radiofonică menționată, se sublinia faptul că statul putea fi puternic, în contextul nesigur oferit de afirmarea ideologiilor extremiste, „prin organizarea rațională a întregii noastre vieți sociale, prin muncă productivă, prin solidaritate și disciplină rațională, prin solidaritate desăvârșită”⁴ față de valorile trecutului: „La realizarea acestor lucruri, școala este chemată să participe cu activitate creatoare mai mult decât oricare altă instituție și slujitorii săi mai mult ca oricare din[tre] ceilalți servitori ai Statului, prin formarea unei conștiințe civice, influențată mai presus de toate de simțul datoriei, întâi față de colectivitatea mică a satului, apoi față de marea colectivitate națională”⁵.

În contextul redefinirii rolului învățătorului și al școlii în viața comunităților locale – de formator al „sufletului Națiunii”⁶ –, prin afirmarea solidarismului social/comunitar în detrimentul individualismului (1938-1940), ne-am propus să analizăm, pe baza informațiilor provenite din documente de arhivă, în ce măsură cercurile culturale ale învățătorilor din Oltenia⁷ au fost

² Armand Călinescu, *Noul regim: cuvântări 1938-1939*, ediția a 2-a, București, Editura DoMinoR, 2003, p. 42-43.

³ D.V. Țoni, *Învățătorii în fruntea activității naționale*, în „Școala și viața. Revista Asociației Generale a Învățătorilor din România”, București, anul IX, nr. 1-2, octombrie – noiembrie 1939, p. 5.

⁴ *Ibidem*, în loc. cit., p. 5-6.

⁵ *Ibidem*, în loc. cit., p. 6.

⁶ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj (în continuare, se va cita: S.J.A.N. Dolj), fond Reziidența Regală a Ținutului Olt, Serviciul Administrativ, dosar nr. 32/1939, f. 131v.

⁷ Între 1938 – 1940, Oltenia a fost inclusă în cadrul Ținutului Olt, creat prin legea administrativă din 14 august 1938, care împărțea Regatul României în 10 unități administrativ-teritoriale numite ținuturi. Unul dintre acestea a fost Ținutul Olt, care reunea județele Olteniei (Dolj, Gorj, Mehedinți și Vâlcea), județul Olt și județul Romanați (Diana-Mihaela Păunoiu, *Reziidența regală a ținutului Olt (1938-1940)*, București, Editura Academiei Române, 2012, p. 77-79).

utilizate de protagoniștii regimului carlist pentru a-i pregăti sau convinge pe învățători să își desfășoare activitatea în limitele ideologice stricte, trasate de puterea centrală.

În luna decembrie 1938, a avut loc deschiderea cercurilor culturale ale învățătorilor în toate județele Ținutului Olt. O simplă lecturare a programelor arată faptul că ședințele acestor cercuri se desfășurau după același tipar și aveau aceleași tematici, care urmăreau, în principal, să familiarizeze învățătorii cu noul ritual socio-politic instituit de regimul carlist și să explice acestei categorii profesionale activitățile extrașcolare ce urmau să fie desfășurate în cadrul Serviciului Social și Străjeriei. Toate ședințele cercurilor culturale ale învățătorilor cuprindeau atât informații teoretice, cât și activități practice.

De exemplu, potrivit programului ședințelor din 4 decembrie a cercurilor culturale ale învățătorilor din județele Dolj, Gorj, Romanați și Olt⁸, elaborat în conformitate cu ordinele primite de la Ministerul Educației Naționale, în prima parte a zilei învățătorii mergeau la biserică (8-9½), după care, în curtea școlii, se făcea adunarea pentru a se adresa o urare regelui Carol al II-lea și pentru a se cânta imnul național⁹. Aceste două prime etape ale programului constituiau transpunerea în spațiul public a unor părți importante din ritualul socio-politic carlist.

Pentru prima parte a zilei, programul prevedea următoarele: constituirea comitetului cercului cultural, potrivit ordinului circular trimis de către Ministerul Educației Naționale; prezentarea unui referat asupra programei analitice; prezentarea unui referat și discuții asupra Serviciului Social și rolul învățătorului; referat asupra străjeriei și orarului din ziua de joi, zi dedicată activităților străjerești; prezentarea unui referat și a unei recenzii asupra volumului I din lucrarea „Contribuție la o pedagogie românească”, de profesorul I.C. Petrescu. Programul cuprinzând informații teoretice se termina la ora 13:00, când participanții își începeau, timp de o oră, pauza de masă¹⁰.

Potrivit aceluiași program, ședința de după amiază a cercurilor culturale ale învățătorilor era denumită „*Activitatea culturală în sat*”, când: „Învățătorii vor porni pe echipe prin casele oamenilor să adune obiecte pentru muzeu și în același timp vor da și îndrumări gospodarilor în ceea ce privește organizarea rațională a gospodăriei lor. Toate obiectele se vor duce la școală sau Cămin [Cultural], unde se vor clasa pe grupe, se vor inventaria și chiar se vor expune. *Această lucrare trebuie să fie un exemplu pentru fiecare învățător, de ceea ce pot lucra în satul lor, cu elevii școlii lor (subl. n.)*”¹¹.

Toți învățătorii dintr-o plasă¹² formau un cerc cultural, prezidat de subrezvizorul școlar al plășii respective. În județul Dolj, ședințele de deschidere ale cercurilor culturale din data de 4 decembrie urmau să se desfășoare după cum urmează: cercul cultural Ocolu ținea ședința la școala primară Romanești, cercul cultural Amaradia ținea ședința la școala primară Negoiești, cercul cultural Filiași ținea ședința la școala primară Filiași, cercul cultural Brabova ținea ședința la școala primară Brabova, cercul cultural Plenița ținea ședința la căminul cultural din Caraula, cercul cultural Calafat ținea ședința la gimnaziul din Calafat, cercul cultural Segarcea ținea ședința la căminul cultural din Bârca și cercul cultural Ocolu ținea ședința la căminul cultural din Daneți¹³.

⁸ Pentru județele Mehedinți și Vâlcea nu am reușit să identificăm în arhive documente privind programul cercurilor culturale ale învățătorilor, dar având în vedere că aceste programe erau elaborate conform ordinului circular al Ministerului Educației Naționale, putem afirma că ele erau similare celor din județele pentru care dispunem de informații de arhivă.

⁹ S.J.A.N. Dolj, fond Rezidența Regală a Ținutului Olt, Serviciul Administrativ, dosar nr. 6/1938, f. 322.

¹⁰ *Ibidem*, dosare nr.: 6/1938, f. 399, 473; 7/1938, f. 87, f. 404.

¹¹ *Ibidem*, dosar nr. 6/1938, f. 322.

¹² Plasa era o subdiviziune administrativ-teritorială a unui județ de câmpie.

¹³ *Ibidem*, f. 322v.

În județul Gorj, cercurile culturale din 4 decembrie 1938 urmau să se desfășoare la școlile din următoarele localități: Peștișani, pentru învățătorii din plasa Vulcan; Novaci, pentru învățătorii din plasa Novaci; Peșteana pentru învățătorii din plasa Jiu; Petrești pentru învățătorii din plasa Gilortul; Vădeni pentru învățătorii din plasa Ocolu; Târgu Logrești pentru învățătorii din plasa Amaradia¹⁴. În județul Olt, cercurile culturale din 11 decembrie 1938 urmau să se desfășoare în următoarele localități: Potcoava, Dumitrești, Drăgănești, Șoineni, Slatina¹⁵.

În județul, Romanați, primele cercuri culturale ale învățătorilor din anul 1938 urmau să se desfășoare în următoarele localități: Stoenesti, pentru învățătorii din plasa Ocolu (27 noiembrie); Celaru, pentru învățătorii din plasa Câmpul (4 decembrie); Corabia, pentru învățătorii din plasa Dunărea (4 decembrie); Balș, pentru învățătorii din plasa Oltețul (6 decembrie); Piatra-Olt (gară), pentru învățătorii din plasa Oltețul de Sus (6 decembrie)¹⁶.

Cercurile culturale ale învățătorilor erau atent supravegheate de către autoritățile ținutale. O dovadă în acest sens o constituie ordinul circular pe care rezidentul regal al Ținutului Olt, generalul Romulus Scărișoreanu l-a transmis, la 3 decembrie 1938, prefectilor și inspectoratelor de jandarmerie ale celor șase județe din care era format ținutul (Dolj, Gorj, Olt, Mehedinți, Romanaț și Vâlcea). Potrivit acestuia, rezidentul regal autoriza funcționarea cercurilor culturale ale învățătorilor sub președinția subrevizorului școlar, „care rămânea răspunzător de conducerea dezbaterilor, de subiectele ce se vor discuta, care nu pot fi altele decât acelea cu caracter profesional cultural, indicate de programele Ministerului Ed[ucației] Naționale, cum și de buna ordine și cuviincioasa atitudine a participanților”¹⁷.

Mai mult decât atât, potrivit aceluiași ordin, rezidentul regal aproba funcționarea cercurilor culturale ale învățătorilor din cele șase județe ale Ținutului Olt cu condiția ca șeful de post de jandarmi din localitatea unde urmau să se desfășoare cercurile respective să participe ca asistent, „care nu va interveni nici în dezbaterile subiectelor și nici în păstrarea formelor de bună ascultare decât numai dacă Președintele – subrevizorul face apel la autoritatea sa”. După fiecare ședință, șeful de post trebuia să elaboreze un raport privind chestiunile discutate și a atitudinii păstrate de către participanți (învățători), pe care trebuia să îl înainteze comandantului Legiunii de Jandarmi din județul respectiv¹⁸.

În afară de învățători și șefii de post ai Jandarmeriei, la ședințele cercurilor culturale, în prima parte, participau și oficialități locale. Astfel, potrivit raportului Inspectoratului de Poliție al Ținutului Olt, din data de 5 decembrie 1938, adresat rezidentului regal, la solemnitatea deschiderii activității cercului cultural al învățătorilor din plasa Calafat, județul Dolj, desfășurată la sediul școlii primare nr. 1 din orașul Calafat, au participat și: primarul orașului, comandantul Regimentului 31 Dorobanți și pretorul plășii Calafat. De menționat este că deschiderea solemnității a inclus ceremonialul ridicării pavilionului străjeresc, intonarea „Imnului regal” și rugăciunea „Tatăl nostru”. După cuvântarea preotului, subrevizorul școlar a dat directive învățătorilor în vederea desfășurării unei activități în cadrul Străjii Țării care să ducă „la bun sfârșit scopul M[ajestății] S[ale] Regelui Carol [al]II[-lea]”¹⁹.

În anul 1939, programul cercurilor culturale ale învățătorilor cuprindea tematici mai diversificate decât în anul precedent și erau în conformitate cu programul național de reformare a

¹⁴*Ibidem*, dosar nr. 7/1938, f. 87.

¹⁵*Ibidem*, f. 403.

¹⁶*Ibidem*, dosar nr. 6/1938, f. 398.

¹⁷*Ibidem*, f. 472.

¹⁸*Ibidem*, f. 475.

¹⁹*Ibidem*, dosar nr. 7/1938, f. 244.

societății românești. De exemplu, potrivit programului cercurilor culturale din județul Gorj²⁰, ce urmau să se desfășoare în ziua de 26 martie 1939, temele de lucru erau următoarele: muzeul de lucru, atelierul școlar, grădina școlii, albumul istoric, organizarea unui cămin cultural model condus de învățatori, a unei școli superioare țărănești, a unei biblioteci sătești etc. Ședințele țineau de la 8 dimineața și până la 6 seara, cu o pauză de masă la prânz. Deschiderea ședințelor se făcea, ca și în anul precedent, prin participarea la serviciul religios, ceremonialul de ridicare a pavilionului, în jurul căruia se adresa o urare regelui Carol al II-lea și se cânta imnul național²¹.

Potrivit raportului întocmit de inspectorul general primar al Serviciului Local de Învățământ Craiova și înaintat rezidentului regal al Ținutului Olt la data de 30 ianuarie 1939, raport care avea să completeze darea de seamă ce urma a fi prezentată regelui Carol al II-lea, noua programă analitică, considerată inițial de către cadrele didactice „prea novatoare”, a fost acceptată ca urmare a conferințelor ținute și a cercurilor culturale ale învățătorilor, școala fiind „în radicală transformare. Învățătorii lucrează cu entuziasm la aplicarea ei, cu conștiința că se găsesc pe linia practică a celor mai noi și în același timp verificate principii pedagogice”²².

În același raport se consemnează și faptul că „forma și fondul” cercurilor culturale ale învățătorilor au fost reorganizate, noua funcționare „pe de o parte perfecționează și stimulează la muncă rodnică pe învățatori, iar pe de alta umple de viață și realism învățământul”. Conduita învățătorilor era schimbată în proporție de 90%, în comparație cu vechiul regim, majoritatea fiind mulțumiți de instaurarea „domniei legii”: „Noua organizare a statului a fost înțeleasă și i se dă supunere activă poate mai mult decât în alte corpuri de slujbași. Noile instituții Regale de Cultură și educație tinerească populară ca Straja Țări și Serviciul Social, putem spune că în procente superioare se susțin cu cel mai mare devotament, de către învățatori. Declarăm cu toată siguranța, că și în Ținutul Olt, *învățătorii constituie elementul cel mai cuminte și mai devotat al Statului (subl. n.)* Repetăm, ca încheiere a prezentului nostru raport, că *în Ținutul Olt, suntem în marea majoritate a cazurilor, în fața unei școli care poate fi mândria actualului regim politic (subl. n.)*”²³.

O dovadă în plus că învățătorii, la fel ca și profesorii, s-au aflat sub atenta supraveghere a autorităților locale carliste o constituie și raportul informativ pe luna februarie întocmit de către Garda Națională a Frontului Renașterii Naționale a județului Olt: „Personalul didactic își îndeplinește serviciul. Propagandă subversivă nu este. O parte din profesorii din oraș primesc a ține conferințe cu subiecte patriotice în fața membrilor Gărzii. În comunele rurale, învățătorii la care li s-au dat conferințe, le-au ținut în fața membrilor Gărzii și a populației”²⁴.

Având în vedere faptul că învățătorii, ca de altfel și celelalte cadre didactice, se aflau sub o permanentă și strictă supraveghere din partea autorităților locale carliste, devenită chiar vizibilă prin prezența autorităților locale ale jandarmeriei la ședințele cercurilor culturale, nu se poate afirma cu certitudine în ce măsură asimilarea ideologiei dictaturii regale de către această categorie socio-profesională a fost într-adevăr reală sau unanimă.

Pe de altă parte, informațiile provenind din documentele arhivă, utilizate în analiza noastră, demonstrează faptul că susținătorii regimului dictaturii regale au urmărit ca, prin crearea

²⁰ Localitățile în care trebuiau să se țină, la 26 martie 1939, ședințele cercurilor culturale ale învățătorilor din județul Gorj erau următoarele: Dobrița (învățătorii din plasa Ocolu), Brădiceni (învățătorii din plasa Vulcan), Bengești (învățătorii din plasa Novaci), Turcenii de Sus (învățătorii din plasa Jiu), Bărbătești (învățătorii din plasa Gilortul), Boiar-Amaradia (învățătorii din plasa Amaradia). Ședința cercului cultural a învățătorilor din Târgu Jiu se ținea la 20 aprilie 1939 (*Ibidem*, dosar nr. 22/1939, f. 130).

²¹*Ibidem*.

²²*Ibidem*, dosar nr. 92/1939, f. 375-375v.

²³*Ibidem*, f. 375v.-376v.

²⁴ S.J.A.N., Olt, fond Garda Națională a Frontului Renașterii Naționale a județului Olt, dosar nr. 19/1940, f. 29-29v.

unor programe unitare, învățătorilor să le fie explicate, în cadrul cercurilor culturale, importanța și necesitatea participării active pentru a asigura cel puțin succesul a două dintre structurile create/reformate de regimul instituit la 10/11 februarie 1938. Astfel, activitățile extrașcolare pe care învățătorii trebuiau să le desfășoare, cel puțin în cadrul Străzii Țării și a Serviciului Social, erau prezentate atât la nivel de informativ, cât și practic, în cadrul cercurilor culturale, modelul trebuind să fie practicat în tot restul anului.

Obiectivul general care trebuia îndeplinit prin activitatea școlară și extrașcolară a învățătorilor era educarea tineretului, dar în extensie și a comunitățile locale, în limitele ideologice trasate de puterea centrală. Cu atât mai mult susținem această din urmă aserțiune, cu cât programul cercurilor culturale ale învățătorilor cuprindeau și practicarea/punerea în scenă a unor etape specifice ritualului socio-politic instituit de regimul dictaturii regale: mersul la biserică pentru a participa la slujba religioasă, ceremonialul străjeresc de deschidere cu ridicarea pavilionului, urările adresate regelui Carol al II-lea, intonarea imnului național etc., acestea precedând, de obicei, deschiderea propriu-zisă a unei activități socio-profesionale importante. Toate acestea aveau menirea de a crea o anume stare de spirit învățătorilor, dar și de a oferi publicului larg imaginea unei categorii socio-profesionale disciplinate, susținătoare a regimului dictaturii regale, unită în jurul regelui Carol al II-lea, fidelă Patriei și Bisericii creștin-ortodoxe, cele trei simboluri naționale fundamentale.

BIBLIOGRAPHY

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, fond Rezidența Regală a Ținutului Olt, Serviciul Administrativ, dosare nr.: 6/1938; 7/1938; 22/1939; 32/1939; 92/1939.

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Olt, fond Garda Națională a Frontului Renașterii Naționale a județului Olt, dosar nr. 19/1940.

Călinescu, Armand, *Noul regim: cuvântări 1938-1939*, ediția a 2-a, București, Editura DoMinoR, 2003.

Georgescu, Vlad, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, Ediția a IV-a și notă asupra ediției de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1996.

Momoc, Antonio, *Capcanele politice ale sociologiei interbelice. Școala gustiană între carlism și legionarism*, prefață de Zoltán Rostás, București, Editura Curtea Veche, 2012.

Negulescu, Paul, *Principiile fundamentale ale Constituțiunii din 27 februarie 1938*, București, Atelierele Zanet Corlăteanu, 1938.

Păunoiu, Diana-Mihaela, *Rezidența regală a ținutului Olt (1938-1940)*, București, Editura Academiei Române, 2012.

Idem, *Sărbătoare și propagandă în timpul regelui Carol al II-lea (1938-1940)*, București, Editura Academiei Române, 2013.

Țoni, D.V., *Învățătorii în fruntea activității naționale*, în „Școala și viața. Revista Asociației Generale a Învățătorilor din România”, București, anul IX, nr. 1-2, octombrie – noiembrie 1939, p. 1-6.